

Mezinárodní politika je cynická

S poradcem tchajwanského prezidenta o jeho zemi, velké Číně a koupené Evropě

V prosincových parlamentních volbách zvítězila na Tchaj-wanu opozice pod vedením Kuomintangu. Nejnovější výsledky voleb předzvěstí stagnace?

Dopustili jsme se mnoha strategických chyb. K volbám navíc přišlo rekordně málo voličů – méně než 60 %, a byli to většinou stoupenci opozice. Na Tchaj-wanu máme prezidentský systém, ale prezident musí vše prosadit v parlamentu. V rámci vlastní volební kampaně přislíbil reformy, a aby splnil svůj slib, musí parlament přesvědčit o potřebě řady zásadních zákonů. Po prosincových volbách nikdo nemůže předpovědět, nakolik se mu to podaří. V následujících třech letech, kdy bude v úřadu, ho čekají těžké časy.

Prekvapily vás výsledky voleb?

Nečekal jsem to, ale vždycky jsem říkal, že nemáme Kuomintang podporovat. Vládli nám padesát let, jsou ve společnosti hluboce prorostlí. Situace může být velmi nestabilní.

Ať se vám to líbí, nebo ne

Je tedy na Tchaj-wanu ohrožen demokratický režim? Jak je dnes silný?

Od roku 1987, kdy byl na Tchaj-wanu zrušen výjimečný stav a začaly vznikat politické strany, jsme udělali obrovský pokrok. Bez krveprolití. Měli jsme nejdelší výjimečný stav v moderních světových dějinách – ti, kteří se narodili v den jeho vyhlášení, v něm prožili téměř čtyřicet let. Je těžké zavádět demokracii, když si lidé na nic jiného nepamatují.

Máme svobodu slova a shromažďování, prezidenta a starosty volené v přímé volbě. Jako bývalý politický vězeň ale snad mohu prohlásit, že náš současný problém není nedostatek svobody, nýbrž její zneužívání. Chybí nám pocit zodpovědnosti, který je od svobody neodlučitelný. Vyměnili jsme prezidenta, ale byrokracie přiléhavě obměněna nebyla. Lidé, kteří sloužili minulému režimu, jsou zakopáni na svých pozicích. Nemůžeme je jednoduše vyhodit a není možné očekávat, že se přes noc změní. Kuomintang měl dlouho monopol vládnoucí strany a pro jeho příznivce je ztráta moci velice bolestným prožitkem. Stali se přes noc opozicí a nevědí, co si s tím počít. Jakékoli naše návrhy odmítají.

V České republice si ani po patnácti letech svobody nevíme rady, jak se vyrovnat s minulostí. Kládeme si otázku, jestli nebylo chybou, že jsme nezakázali komunistickou stranu. Prohlašuje podobná debata u vás?

My Tchajwanci jsme tolerantní, nechceme se mstít, ale máme problém s bývalými zarytými antikomunisty, kteří mají na svědomí životy mnoha desítek tisíc lidí – zahynuli jen proto, že byli označeni za komunisty. Ti, co to zavinili, dnes otáčeli o sto osmdesát stupňů a stáli se z nich nejvíce zastánci pekingských komunistů.

Fakt, že má náš systém problémy i po osmnácti letech, není ale nic tragického. Byl bych jednoznačným optimistou, kdyby naše existence nebyla ohrožena režimem v Pekingu, který tvrdí, že pokud nepřijmeme jeho podmínky, použije proti nám sílu. Ohrožena tak není naše demokracie, ale samotná naše existence.

Jak hluboce je společnost rozdělena mezi stoupence „jedné Číny“ a tchajwanské samostatnosti?

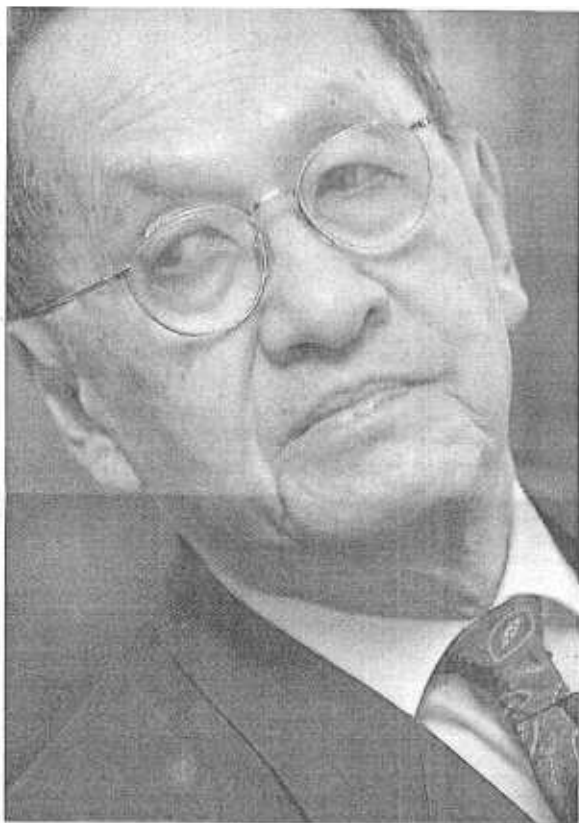
Tchaj-wan je fakticky samostatný stát. Jak může někdo neustále ho-

mluvit o Tchaj-wanu jako o Číně. Nemůžete nicméně zároveň popřít, že dnes existují Číny dvě. Bylo by jednodušší a srozumitelnější nazývat Čínu Čínou a Tchaj-wan Tchaj-wanem.

Ve vzduchu visí stále otázka referenda o nezávislosti. Uku-teční se?

Vládní pozice je jasná: Nepotřebujeme referendum o nezávislosti, protože nezávislí už jsme. Pokud se tedy nějaké referendum bude konat, otázka by měla znít: Chce se Tchaj-wan sjednotit s Čínou? Čína však neustále vyhrožuje použitím síly. A nemyslím si, že by si takové referendum přála.

Ale přesto, pokud by referendum proběhlo, jak by byl podle vás výsledek? Jak Tchajwanci odpovídají v průzkumech veřejného mínění?

PCHENG MING-MIN (1923) je předním představitelem tchajwanských demokratických sil. V 60. letech byl odsouzen na osm let do vězení za kritiku režimu generála Čankajška, v roce 1970 emigroval a postupně žil ve Švédsku, Kanadě a USA. Domů se mohl vrátit díky amnestii až po dvaceti letech. V roce 1996 kandidoval za Demokratickou pokrokovou stranu (DDP) na prezidenta, o čtyři roky později se stal poradcem prezidenta Čchen Suej-piena a zůstal jím i po jeho znovuzvolení v loňském roce.

Před patnácti lety odpovědělo v průzkumech na otázku, zda jste Číňan, Tchajwanec, nebo obojí, přes padesát procent respondentů, že jsou Číňané. Dnes je situace odlišná. Přes šedesát procent se považuje za Tchajwance, méně než dvacet procent za Číňany, zbytek za obojí. To je přirozené. Vážíme si své svobody, demokracie a bohatství. Kdo by v takové situaci toužil po pohlcení autoritativním režimem? Novináři a pozorovatelé z celého světa, kteří přijeli na loňské prezidentské volby, se navíc shodovali o tom, že existuje svébytná tchajwanská identita, odlišná od identity čínské. Sjednocení si přejí jen velmi malé procento lidí.

Lidé, kteří přišli na Tchaj-wan po 2. světové válce z čínské pevniny s Čankajškem, představují necelých 14 % obyvatel, nicméně

společnost rozdělovat. Délají to výhradně pro svůj osobní prospěch.

S Čankajškem přišli i vojáci, kteří pak na Tchaj-wanu až do roku 1987 vládli. Nebojíte se, že se pokusí o převrat?

Armáda na Tchaj-wanu byla v podstatě stranická, ideologicky srostlá s vládnoucí stranou. Po demokratických změnách se rozhodlo, že by měla stát nad politickými silami, a ta proměna se myslím podařila. Nevěříme v hrozbu vojenského převratu – většina vojáků je dnes narozená na Tchaj-wanu.

Znal jste se s Čankajškem osobně. Jaký to byl člověk?

Vidím ho spíš negativně. Diktátor, imperiální vládce s mentalitou císaře. Vzdoroval v čele Číny japonské invazi, ale byl poražen – a nebyl tím, kdo nakonec v pětadvacetileté válce vyhrál. Nedá se o něm však

lou vládu a jasné ohraničené území. Za nezávislý národ se proto můžeme právem považovat.

Neznejte pokouje vás evropské pokřivení? Vymezujeme se vůči USA, hovoříme o spravedlivém přístupu ke všem bez rozdílu. Když se ale letos snažil Tchaj-wan získat pozorovatel-ský status při Světové zdravotnické organizaci (WHO), Evropa byla proti. Přitom podobný status před 30 lety získala například Organizace za osvobození Palestiny.

Mezinárodní politika je nesmírně cynická. Čína představuje obrovský trh. Ať se nám to líbí, nebo ne, jedná se o mocnou zemi. Evropa je Čínou naprosto koupená. Chcete prodat pár autobusů a uděláte pro to cokoli. Měte čisté komerční zájmy.

Mezi Tchaj-wanem a Čínou také existuje obrovský obchodní výměna. Vlastní obchodní zájmy tu mají Japonsko i USA. V případě WHO přebíhá obě země hlasovaly jinak než Evropa.

Je ostudné, že jsme ponecháni stranou. WHO není politickou, ale čistě zdravotnickou organizací, bylo by logické, aby se na její práci podílely všechny části světa. Není to ale ojedinelý postoj. Dám vám ještě alespoň jeden příklad. Organizace Liberální International se sídlem v Londýně ujala našemu prezidentovi v roce 2001 Cenu svobody. Cenu měl osobně převzít v Dánsku, ale nedostal vízum. To je opravdu smutné.

Jak byste charakterizoval dnešní Čínu? Kam se ubírá? Ekonomicky se vyvíjí velmi rychle, ale jen v oblasti úzkého pobřežního pásu. Vnitrozemská Čína je nadále zoufale zasažena, a to je velký problém: propast mezi bohatými a chudými, už tak obrovská, se neustále zvětšuje, což může lehce vyústit v rozsáhlé nepokoje. Už teď ruste počet demonstrací a srážek s policií. Nikdo neví, co se stane. Já nejsem příliš optimistický. Čína směřuje ke stále širší ekonomické liberalizaci, a přitom je politicky naprosto svázaná, překontrolovaná, skostnatělá. Co se stane, když se tyto dva směry nesejdou?

Nevěříte, že Čína půjde stejným směrem jako Tchaj-wan nebo Jižní Korea, kde se nakonec k ekonomické liberalizaci připojila i liberalizace politická?

Doufám, že se tak stane, ale Čína je obrovská země a pekingský vzdělávací a sociální systém se nedá srovnávat se systémem korejským nebo tchajwanským. My jsme dokázali vytvořit rozvinutou společnost. Čína však je i dnes, jak už jsem řekl a výjimečně pobřežního pásu, nesmírně zasažena. Pro takovou zemi je velmi obtížné se vydat na cestu demokratických změn. Ve velkých městech je ve srovnání se stavem před deseti, dvaceti lety více svobody, všechno je ale strašně svázané a napjaté. Všichni chtějí jen vydělávat peníze, peníze za peníze.

Když už jsme u bohatšího pobřežního pásu, jak vypadá podle vás Hongkong sedm let po připojení k Číně? Mění více Hongkong Čínu nebo naopak? Myslím, že odpověď je jednoznačná: hongkongská demokracie a svoboda se pomalu vytrácejí.

Na Balkáně a v mnoha zemích bývalého Sovětského svazu se skální komunisté přes noc stali zarputilými nacionalisty. Nebojíte se, že agresivní komunistickou propagandou nahradí propaganda nacionalistická?

Čínské vedení skutečně nacionalismus k posilování své moci používá, ale nepřijímá se mu to vrací. Ne-

Nacionalismus je hra s ohněm. Všechno záleží na tom, nakolik budou čínští vůdci moudří, aby nebezpečí včas prohledli.

Může výsledek posledních voleb na Tchaj-wanu nějak – z vašeho pohledu negativně – ovlivnit vztah k Číně?

Myslím, že ne: podle mne tchajwanské uvědomění a sebeidentifikace nadále poroste.

Navzdory tomu, že vyhrála opozice?

Aby opozice nezatrátila podporu voličů, bude muset modifikovat svoji propokingskou politiku. V dlouhodobé perspektivě začnou všechny zájmatné strany pocítovat potřebu kompromisu.

I Čína?

Čína věří, že nejrychlejší cesta na Tchaj-wan vede přes Spojené státy a velmi zručně tlačí Washington k tomu, aby tlačil na nás. Čínské vedení tak – přesto, že stále vyhlašuje tchajwansko-čínské vztahy za záležitost vnitropolitickou – paradoxně otázku Tchaj-wanu internacionalizovala a to by mohlo snížit nebezpečí vojenské konfrontace.

Mění se tedy nějak čínská politika?

V Pekingu odpor k tchajwanské nezávislosti přetrvává, ale od chvíle, kdy se dostalo k moci nové vedení v čele s Chu Tin-tsem, přestalo se hovořit o jednom národu. Tiang Ce-min, předchůdce Chu Tin-tan, vždycky říkal: Jsme proti tchajwanské nezávislosti, a když bude třeba, použijeme sílu. Nové vedení o použití síly už tak otevřeně nehovoří. O jednom národu a o použití síly prostě mlčí. Dobře si uvědomují, že Tchajwanci na politiku jednoho národa nikdy nepřistoupí a že použití síly není realistické.

Doufám, že je to znamení umírněnosti. Žádný důkaz, že se jedná také o nějakou zásadní změnu politiky, ale nemám.

Jak budou vypadat vzájemné vztahy za pět, deset let?

Čína i Tchaj-wan se mění jen pomalu. Nevím, jak viditelná bude změna za pět let. Nepovažuji ale za pravděpodobné, že by došlo k válce.

Co byste udělal, kdybyste byl čínským vůdcem?

Řekl bych Tchajwancům: Dělejte si, co chcete. Klidně se staňte formálně naprosto nezávislým, samostatným státem. Dobře totiž vím, že se jakákoli tchajwanská vláda bude vždy k Číně chovat jako jedna z nejpřátelštějších na světě. Je třeba skoncovat s tradičním čínským šovinismem.

Neprosím vás, abyste byli spravedliví

Jak by měla vypadat česká a evropská politika vůči Tchaj-wanu a Číně?

Vemte na vědomí skutečnost, že Tchaj-wan je samostatnou zemí. A že jsme ohrožováni Čínou. Neprodávajte proto Číně zbraně. Nesnažte se zrušit evropské embargo na obchod se zbraněmi, dokud Čína oficiálně nevyvolí použití síly vůči Tchaj-wanu. Prodej moderních zbrojních systémů Číně dnes rozhodně nepřispívá k posilování míru a stability ve světě. Neprosím vás, abyste byli spravedliví. Rozumím obchodním zájmům. Existují však určité meze.

Evropa by měla tláčit na Čínu, aby se zřekla použití síly vůči nám. Tchaj-wan sám nikoho neohrožuje a ani ohrožovat nemůže. Napětí v Tchajwanské úžině přestane v okamžiku, kdy se Peking zřekne použití síly. Evropa může s Čínou obchodovat a zároveň na ni v tomto směru působit. Žít v míru se všemi sousedy je nakonec v zájmu samot-